

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها"

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

بررسی نقش مدیریت اقتصاد خانوار در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه کارکنان سازمانهای دولتی شهر مرنند

فردین باتمانی^{۲۹۷}، طه موسالو^{۲۹۸}، مهدیه رسولی قره تپه^{۲۹۹} (نویسنده مسئول)

چکیده

هدف از مقاله حاضر بررسی نقش مدیریت اقتصاد خانوار در تحقق اهداف اقتصاد مقاومتی از دیدگاه کارکنان سازمانهای دولتی شهر مرنند می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر را کارکنان سازمانهای دولتی به تعداد ۱۶۰ نفر تشکیل می دهند روش نمونه گیری بصورت تصادفی ساده بوده و تعداد ۱۱۴ نفر بعنوان نمونه انتخاب گردیده است. این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جمع آوری اطلاعات از نوع توصیفی - پیمایشی است. در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات و کشف نظرات افراد مورد مطالعه از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. در روش آمار استنباطی از آزمون رگرسیون و استفاده از این فنون آماری از نرم افزار SPSS استفاده کردیم. نتایج نشانگر اینست که مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مدیریت مصرف و کاهش اسراف و تجمل گرایی دارد و همچنین مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مصرف محصولات تولیدی داخل کشور دارد.

واژگان کلیدی: مدیریت اقتصاد خانوار، اقتصاد مقاومتی، سازمانهای دولتی شهر مرنند

دکتر فردین باتمانی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج، ایران^{۲۹۷}
^{۲۹۸} دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سنندج، ایران
^{۲۹۹} دانشجوی کارشناسی ارشد، مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مرنند، ایران

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

مقدمه

ارتباط متقابل بین کشورها امری متعارف است که تولیدات و در نتیجه رشد اقتصادی کشور را تحت تاثیر قرار می دهد. مساله تحریم به دلیل ایجاد موانعی در مسیر مبادلات و بازاریابی رسمی برای توسعه و صادرات و همچنین اختلال در سرمایه گذاری خارجی، با افزایش آسیب پذیری بخش خصوصی و تضعیف آن، ناامنی اقتصادی را در حوزه تولید باعث می شود و تشدید ناامنی اقتصادی، سرمایه گذاری بلند مدت را غیر ممکن می سازد و در نهایت تولید کشور هدف تضعیف می شود. در این شرایط با وجود تحریم های کشورهای غربی، راهکاره و مدل های متعدد اقتصادی برای نیل به رشد و توسعه مطرح می شود (رنجکش و دیگران، ۱۳۹۰)

یکی از راههای مطرح شده در مقابل تحریم های بین المللی اقتصاد مقاومتی^{۳۰۰} است. بدیهی است که با تحقق اقتصاد مقاومتی کشور، شاهد تقویت صنایع داخلی و کاهش وابستگی به نفت و تقویت بخش خصوصی خواهیم بود که این امر در حقیقت به معنای کاهش فشاری است که به کشور تحمیل می شود. راهکارهای دیگری از قبیل «مردمی کردن اقتصاد»، «کاهش وابستگی به نفت»، «استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات»، «حرکت بر اساس برنامه»، «وحدت و همبستگی»، «حمایت از تولید ملی» و «مدیریت منابع ارزی» راهبرد خاص دولت و «مدیریت مصرف» راهبرد مشترک آحاد ملت و دولت مطرح است (عسگری، ۱۳۹۱). مسئله مدیریت مصرف خانوار، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر. هم دستگاه های دولتی، هم دستگاه های غیردولتی، هم آحاد مردم و خانواده ها باید به این مسئله توجه کنند که این واقعاً جهاد است. امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه تعادل در مصرف، بدون شک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛ انسان می تواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل الله را دارد. یک بُعد دیگر این مسئله تعادل در مصرف و مدیریت مصرف، این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم؛ این را همه دستگاه های دولتی توجه داشته باشند. دستگاه های حاکمیتی، مربوط به قوای سه گانه، سعی کنند هیچ تولید غیرایرانی را مصرف نکنند؛ همت را بر این بگمارند. آحاد مردم هم مصرف تولید داخلی را بر مصرف کالاهایی با مارک های معروف خارجی که بعضی فقط برای نام و نشان، برای پُر دادن، برای خودنمایی کردن، در زمینه های مختلف دنبال مارک های خارجی می روند، ترجیح بدهند. خود مردم راه مصرف کالاهای خارجی را ببندند.

^{۳۰۰} Resistive economy

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

اقتصاد مقاومتی یک بحث تئوریک محض مختص دانشگاه و حوزه نیست، بلکه بیشتر اقتصاد کاربردی^{۳۰۱} است. اقتصاد مقاومتی یک شعار نیست، یک واقعیت اقتصادی است که شاخص‌های آن ریشه در عمل دارد، نه حرف. این دیدگاه جدید به اقتصاد را میتوان با واژه‌ی رسیستيو اکونومی^{۳۰۲} به مجامع علمی معرفی کرد و حتی در مفهوم دقیقتر، میتوان از واژه‌ی اقتصاد سیاسی مقاومتی^{۳۰۳} استفاده کرد و برای ارزیابی آن شاخص‌های اقتصاد سیاسی تعریف و استخراج نمود، زیرا این واژه یک مفهوم اقتصاد سیاسی است تا یک مفهوم اقتصادی و به دنبال راه حل‌های اقتصاد سیاسی میباشد که در عمل و کاربرد بتواند مبتنی بر اقتصاد اسلامی، نه تنها بر بحران‌های ایجادشده در عرصه‌ی اقتصاد سیاسی فائق آید، بلکه مسیر اقتصاد را در جهتی قرار دهد که آمادگی و آینده‌نگری لازم نیز اتخاذ شده باشد. القای تفکر اقتصاد مقاومتی یک تدبیر هوشمندانه است تا مدیران ارشد اقتصادی را از غفلت ایجادشده در بخش اقتصاد برهاند. اقتصاد مقاومتی مکمل جهاد اقتصادی است.

خانواده یکی از ارکان اصلی جامعه است و دغدغه اصلی مسئولان یک جامعه وضع معیشتی و سطح رفاه افراد جامعه می‌باشد و برنامه‌ریزی و تعیین اهداف اقتصادی برای تامین رفاه و حداقل معیشت برای تمامی افراد جامعه از وظایف و اهداف اصلی مسئولان بشمار می‌آید، در این میان با توجه به اینکه منابع تامین نیازها محدود و خواسته‌ها نامحدود می‌باشد، بنابراین خانواده‌ها نیز با مدیریت اقتصاد خود و به تحقق اهداف جامعه کمک نمایند و تا جامعه اسلامی ما از وابستگی به کشورهای بیگانه رهایی یابد.

مبانی نظری

اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی : روشی برای مقابله با تحریم‌ها علیه یک منطقه یا کشور تحریم شده می‌باشد. در شرایطی که صادرات و واردات هیچ کدام برای آن کشور مجاز نمی‌باشد (ویکی پدیا)

اقتصاد مقاومتی به معنی تشخیص حوزه‌های فشار و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن آن تاثیرها می‌باشد و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت است همچنین برای رسیدن به اقتصاد مقاومتی باید وابستگی‌های خارجی کاهش یابد و

^{۳۰۱} Applied Economy

^{۳۰۲} Resistive Economy

^{۳۰۳} Political Resistive Economy

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

بر تولید داخلی کشور و تلاش برای خوداتکایی تاکید گردد. طبق نظر دولتمردان ایران در تعریف اقتصاد مقاومتی، ضرورت مقاومت برای رد کردن فشارها و عبور از سختی‌ها برای رسیدن به نقاط مثبت ملی نیاز است (مجبی و همکاران، ۱۳۹۱)

پس از تشدید تحریمها علیه ایران در سالهای اخیر این شیوه توسط حکومت ایران ترویج می‌شود و در اقتصاد مقاومتی هدف استفاده از توان داخلی و مقاومت در مقابل تحریمها با ایجاد کمترین بحران است (ساعدی، ۱۳۷۹)

برخی از مقامات ایران معتقدند ایجاد ایالتها و فدرالیسم و تمرکز زدایی از قدرت و واگذاری اختیارات تصمیم‌گیری به مناطق، از لوازم مقاومتی کردن اقتصاد ایران است (مجبی و همکاران، ۱۳۹۱)

مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر

اسراف به معنای تجاوز از حد و تبذیر به معنای ریخت و پاش، هر دو به لحاظ اسلامی رفتاری ناپسند و مضموم هستند. جامعه‌ای که این رفتار مصرفی را داشته باشد، دچار اختلال در فرآیند انباشت سرمایه می‌شود و نمی‌تواند رشد اقتصادی خود را به حد مطلوب برساند. مصرف نامتعادل در سطح خانوار، که عمدتاً در جامعه‌ی ایران به تجمل‌گرایی، لوکس‌گرایی و استفاده از کالاهای وارداتی منجر می‌شود، فرآیند انباشت سرمایه‌های خرد را دچار اختلال می‌سازد و در نهایت، رشد کشور را متوقف و وابسته به نفت خواهد کرد (حایری، ۱۳۸۰).

نگاه جهادگونه داشتن به موضوع مصرف متعادل

مقام معظم رهبری (دام‌ظله)، زمانی که از قید جهاد در موضوع مصرف استفاده می‌نمایند، اشاره به شرایط ایستادگی در برابر تهاجم دشمن و رد شدن از موانعی است که بر سر راه مصرف تعادل وجود دارد. این تعبیر با توجه به تهاجم فرهنگ مصرفی غرب، به ویژه در طول یک قرن اخیر، درست به نظر می‌رسد؛ زمانی که کشورهای صنعتی و پیشرفته در تلاش برای بحران کاهش تقاضای دهه‌ی ۱۹۲۰، سیاست افزایش تقاضای مصرفی مردم، به ویژه در کشورهای توسعه‌نیافته را در پیش گرفتند.

آنتونی پارسونز، آخرین سفیر انگلیس در رژیم شاه، که پس از پنج سال سفارت و فقط پنج روز قبل از فرار شاه از کشور، ایران را ترک کرد، در کتاب خود تحت عنوان «غرور و سقوط» متن اظهاراتش را در سال ۱۹۷۴م (۱۳۵۲ش) خطاب به بازرگانان انگلیس و کسانی که دست‌اندرکار تجارت و معامله با ایران بودند، چنین به رشته‌ی تحریر در آورده است:

"نخستین کاری که اینجا می‌کنید این است که تا می‌توانید کالاهایتان را بفروشید و فقط در صورتی سرمایه‌گذاری کنید که برای فروش کالایتان چاره‌ای جز این کار نداشته باشید؛ اما اگر مجبور باشید در اینجا سرمایه‌گذاری کنید، به میزان حداقل

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

ممکن سرمایه گذاری کنید و صنایعی را انتخاب کنید که قطعات و لوازم آن از انگلستان وارد شود، مانند صنایع مونتاژ که در واقع سوار کردن قطعات صادراتی انگلیس در ایران است. در این محدوده و با توجه به این نکات، من معتقدم که ایران یکی از بهترین بازارهایی است که شما می توانید برای مصرف کالاهای خود در جهان سوم پیدا کنید. (تدبیر، ۱۳۸۲)

استفاده از تولیدات داخلی

سیاستی که بعد از جنگ تحمیلی به عنوان استراتژی صنعتی غالب در ایران دنبال شد، جایگزینی واردات بود که هرچند در رشد اقتصادی به واسطه ی ورود کالاهای سرمایه ای و واسطه ای بی تأثیر نبود، اما عملاً نتیجه ای جز وابستگی به کالاهای خارجی نداشت. شرکت های جدید چندملیتی، که طیف گسترده ای از کالاهای خود را از پودر لباس شویی گرفته تا اتومبیل، به نام محصولات وطنی تولید می کردند و به فروش می رساندند، علاوه بر اینکه مردم را به شدت مصرف زده نمودند، باعث شدند صنایع کشور، که عمدتاً تولیدکننده ی کالاهای مصرفی بودند، به شدت به کالاهای واسطه ای و سرمایه ای شرکت های چندملیتی و کشور مادر (عمدتاً آمریکا) وابسته شوند. (تدبیر، ۱۳۸۲)

دوری از مدگرایی

مدگرایی را می توان حالتی از مصرف گرایی در نظر گرفت که وابستگی بیشتری به محصولات وارداتی دارد. بنابراین مد و مدگرایی نه تنها تبعات منفی مصرف گرایی را برای جامعه دارد، بلکه فرآیند وابستگی به واردات را تشدید می کند. مدگرایی فرآیندی است که با اقبال مردم تشدید و با ادبار آنها به شدت تضعیف می شود. لذا همان طور که مقام معظم رهبری (دام ظلّه) می فرمایند، خود مردم باید راه مصرف کالاهای خارجی را ببندند و این فرآیند را مهار نمایند (میر معزی، ۱۳۸۸).

مدیریت اقتصاد خانواده

اقتصاد خانواده: اقتصاد در خانواده به عنوان میانه روی تعریف می شود، زیرا میانه روی کم را زیاد می کند و این یعنی تعادل بین مخارج و هزینه ها. بنابراین هر خانواده باید برای درآمد خود برنامه ریزی کند و پیش بینی های لازم را انجام دهد، برآورد مالی کند و با توجه به آینده برای هزینه های خود اقدام نماید. در اولویت بندی هزینه های خانواده باید تمام نیازها در نظر گرفته شود و بعد از رفع نیازها، خواسته های اعضای خانواده نیز با تدبیر انتخاب و نسبت به رفع آنها اقدام گردد. زیرا در یک خانواده ی سالم اقتصادی در تشخیص نیازها دسته بندی تشکیل می شود (تشکری، ۱۳۹۱).

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

اهمیت مدیریت مصرف در خانواده

نیمی از خانواده های ایرانی به دلیل نداشتن مدیریت اقتصادی در دخل و خرج خانوار، با مشکلات مالی روبه رو هستند. این در حالی است که پژوهش های آماری نشان می دهد مدیریت اقتصادی در خانوار، بیش از ۵ درصد مشکلات مالی را کاهش می دهد (مجله ارمغان، ۱۳۸۸).

مدیریت درست در این بخش می تواند به تحکیم بنیان خانواده و کاهش تنش ها و مشکلات خانوادگی بینجامد. همان گونه که در خانواده، والدین باید مدیریت عاطفی، روانی و اجتماعی را برای ایجاد روابط دوستانه و رسیدن به تکامل اعضای خانواده برعهده گیرند و اعمال کنند، در زمینه هزینه کردن و ایجاد تعادل میان دخل و خرج نیز به مدیریت نیاز است (مجله ارمغان، ۱۳۸۸).

اهمیت مدیریت منابع اقتصادی در خانواده، به اندازه ای است که مدیریت درست در این بخش می تواند به تحکیم بنیان خانواده و کاهش تنش ها و مشکلات خانوادگی بینجامد. حال این پرسش مطرح است که مدیریت مالی خانواده باید به چه کسی سپرده شود؟ در پاسخ باید گفت: مشارکت پدر و مادر در این امر به موفقیت خانواده در امور مالی و کاهش مشکلات اقتصادی کمک می کند، ولی بسیاری از جامعه شناسان معتقدند زنان به دلیل دقت و توجه بیشتر در اداره کردن امور مالی خانواده، از موفقیت بیشتری برخوردارند (تشکری، ۱۳۹۱).

پس انداز

مدیریت اقتصادی خانواده در شرایط عادی، باید بر اساس میزان درآمدهای هر یک از اعضای خانواده و هزینه ها تنظیم شود. در این میان، خانواده هایی موفق ترند که پس اندازی برای روز مبادا داشته باشند. به باور کارشناسان، برابری هزینه ها و درآمد نشان می دهد خانواده بر اساس شرایط حال تصمیم گیری کرده است. حال اگر در مدیریت اقتصادی به پس انداز توجه شود، نشان از آینده نگری خانواده دارد. خانواده های آینده نگر، کمتر دچار مشکلات مالی و اقتصادی می شوند و هنگام بروز مشکلات و پیشامدهای غیرمنتظره در مانده نمی شوند (امین رشتی، ۱۳۸۹).

در شرایط غیرعادی و بحرانی که هزینه های خانواده به دلایل گوناگون از جمله بیماری، بیکاری و مانند آن از درآمد بیشتر می شود، مدیریت بحرانی می تواند پی آمدها و مشکلات ناشی از این حادثه یا واقعه را کاهش دهد. در این شرایط، خانواده های آینده نگر، راحت تر از بحران می گذرند و آن دسته از خانواده هایی که پس اندازی ندارند، با مشکلات بسیاری روبه رو می

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

شوند. این خانواده ها، به شدت دچار مشکلات مالی می شوند. بنابراین، در علم اقتصاد خانواده، مدیریت باید با آینده نگری و پرهیز از هزینه های اضافی همراه باشد. امروزه به دلیل گسترش پدیده تجمل گرایی، مخارج اضافه، نداشتن قناعت و صرفه جویی و پیروی از الگوهای مصرف اسراف گونه، تنها نیمی از خانواده های ایرانی مدیریت اقتصادی را در خانواده خود اعمال می کنند و نیمی از آنها به دلیل نداشتن مدیریت بر دخل و خرجشان، با مشکلات مالی روبه رو می شوند. اگرچه امروزه تورم در جامعه بالاست و هر روز هزینه های کالای ضروری، مسکن و مانند آن افزایش می یابد، با رعایت مدیریت اقتصادی می توان تا حدودی از بار مشکلات کاست (امین رشتی، ۱۳۸۹).

صرفه جویی و قناعت، لازمه مدیریت مالی

با مدیریت اقتصادی و مالی بر درآمدهای خانوار و با صرفه جویی و پیشه کردن قناعت و فرهنگ سازی در این زمینه، آرامش، شادابی و نشاط در خانواده ها حاکم خواهد شد؛

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، صرفه جویی، قناعت و پرهیز از تجمل گرایی و چشم و هم چشمی از اصول اجرای مدیریت مالی است. با این حال، خانواده هایی که درآمدی ندارند یا به هر دلیلی سرپرست آنها بیکار است، شامل مدیریت مالی نمی شوند؛ زیرا آنها دخلی ندارند که بخواهند آن را مدیریت کنند.

از مباحثی که امروزه مطرح می شود، تأثیر افزایش قیمت ها و هزینه های سرسام آور زندگی بر آرامش خانواده هاست. امروزه اگرچه سرپرست خانواده دو یا سه شیفته کار می کند، نمی تواند پاسخ گوی این هزینه های بالا باشد (تشکری، ۱۳۹۱).

راهکارهای مهم برای بهره وری در خانواده

برای بهره وری اقتصاد خانوار راهکارهایی متعددی ارائه گردیده که در زیر به چند مورد از مهمترین آنها اشاره می گردد (حسینی، ۱۳۷۹):

۱. تلاش والدین برای فراگیری دانش بهره وری

در فرهنگ غنی اسلام، آموزه های ژرف و دستورهای دقیقی در مورد بهره وری وجود دارد که توفیق عینی و عملی در گرو توجه و عمل به آنهاست. برای مصرف درست در خانواده، پیش از هر چیز، والدین و دیگر بزرگ سالان باید با اصول بهره وری و منابع آن آشنا شوند. سپس روش های مختلف آموزش این امور را به دیگران بیاموزند. در این صورت، والدین می توانند با

بمایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

استفاده از داشته های خود، از راه رفتار، گفتار و ابزار آموزشی و تربیتی، اصول بهره وری اسلامی را بر اساس سفارش رسول گرامی اسلام به فرزندان خود بیاموزند. "فرزندان را گرامی بدارید و به آنان آدابی نیکو بیاموزید."

بی شک، فرزندان که این گونه تربیت شوند، به بهره وری خانواده و جامعه کمک خواهند کرد. خوشبختانه در فرهنگ غنی اسلام، آموزه های ژرف و دستورهای دقیقی در مورد بهره وری وجود دارد که توفیق عینی و عملی در گرو توجه و عمل به آنهاست. معیارهای ارزشمندی همچون ناظر دانستن خدا بر رفتار، دقت در کارها، اتقان و محکم کاری، حسن انجام عمل، تعاون، تقسیم بندی وظیفه، اولویت بندی و تداوم کار، قدردانی از فرصت ها و نعمت ها و نگه داری از اموال از جمله این آموزه هاست.

اگر دستگاه های فرهنگی کشور و همین طور مبلغان دینی، این معیارها را به صورت صحیح و اصولی به افراد خانواده به ویژه والدین و بزرگ سالان آموزش دهند، می توانند هدایت اقشار جامعه را در دست بگیرند. بدین ترتیب، شاهد هر بازدهی بالا، کارآیی مطلوب، کاهش هزینه ها و درنهایت، افزایش بهره وری در خانواده و جامعه خواهیم بود (حسینی، ۱۳۷۹).

۲. تلاش برای خود کفایی نسبی و ایجاد فرهنگ تولید در خانواده

در گذشته، فرهنگ تولید و بازدهی در خانواده ایرانی پررنگ بود و بخش چشم گیری از تولید ملی را تشکیل می داد. در حال حاضر، با توجه به جوانی جمعیت کشور، بهتر است به گونه ای عمل شود تا هر خانواده ایرانی به خود کفایی نسبی برسد و بتواند برای برطرف ساختن نیازها، از تولید خود بهره گیرد. البته بیشتر خانواده های شهری به دلیل ویژگی شهرنشینی و محدودیت هایشان نمی توانند همانند خانواده های روستایی، گوشت یا لبنیات، حبوبات و غلات را تولید و بسیاری از نیازمندی های خود را تأمین کنند. در این میان، دولت می تواند با تقویت بیشتر امکانات در روستاها، خانواده هایی را که در حال حاضر، خوش نشین هستند و هیچ گونه فعالیت تولیدی ندارند، به تولید بیشتر تشویق کند. پس اگر می خواهیم در جامعه به بهره وری برسیم، باید هر ایرانی که توانایی کار و تولید دارد، در این جهت گام بردارد و محیط خانه را با رعایت اصول و حق دیگران، به کارگاهی کوچک برای تولید بدل سازد (حسینی، ۱۳۷۹).

اقتصاد خانواده به معنای چگونگی ساماندهی و مدیریت منابع خانه است.

خانواده سازمانی است که تولید و توزیع کالاهای مورد نیاز را فراهم می کند و زن بدون مناقشه به عنوان یکی از دو رکن اساسی خانواده در این سازماندهی و مدیریت نقش اساسی را ایفا می کند (معزی، ۱۳۸۸).

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

خانواده غیر از منابع مادی منابع دیگری نیز در اختیار دارد که قابل تبدیل به پول نیست و در بیشتر موارد تجدیدپذیر هم نمی باشد. از جمله این منابع عشق، انسجام خانواده، خاطرات خوش و ... است. چون این منابع برای اعضای خانواده رضایت خاطر ایجاد می کند باید نقش اساسی آن ها و جایگاه خاص هر کدام مورد توجه قرار گیرد تا افراد بتوانند با بالاترین سطح مطلوب از آن ها استفاده کنند.

امروزه عوامل تاثیرگذار بر رضایت مندی خانواده در ادبیات اقتصادی شامل عوامل اقتصادی و غیر اقتصادی است که باعث افزایش مطلوبیت خانواده ها می شود پس پرداختن به نقش کلیدی زنان در مدیریت اقتصاد خانواده برای ایجاد روحیه شادابی و نشاط، رضایت مندی همسر و فرزندان ضروری به نظر می رسد. همانگونه که خانواده به عنوان واحد کوچکی از اجتماع در پیشرفت و توسعه فرهنگی جامعه نقش اول را دارد در توسعه و رشد اقتصادی جامعه نیز نقش اساسی را ایفا می کند و میزان چگونگی و نوع حضور او در عملکرد و چرخه های اقتصادی کشور تاثیر گذار است (موزنی، ۱۳۹۱).

عوامل موثر در موفقیت برنامه ریزی و مدیریت بودجه خانوار

۱. بهره وری مطلوب از زمان: عمر آدمی محدود و تجدیدنپذیر است از این رو بهره وری صحیح از زمان، بهترین برنامه ریزی در طول زندگی است همان گونه که تحصیل علم در همه عمر پسندیده است اما اگر در زمان مناسب و به موقع نباشد نتایج مطلوب حاصل نمی شود و خسارتهای اقتصادی نیز گاهی جبران ناپذیر است.

۲. تقسیم کار: شاید اداره خانه ساده و بدون پیچیدگی به نظر آید اما به کار بستن ظرافت های خاص و برنامه ریزی و اجرای صحیح توسط مدبر با کفایت سکون و آرامش را در کانون خانواده برقرار می کند تقسیم کار بازدهی را در خانواده بالا می برد (تشکری، ۱۳۸۸).

از آنجائیکه هزینه خانوار بیشتر توسط مردان تامین می شود پس لازم است گذری به تلاش مردان برای تامین معاش خانواده داشته باشیم. اینکه درآمد خانواده از چه راهی کسب می شود در میزان بهره مندی آنها هم به لحاظ مادی و به خصوص معنوی و تربیت یک نیروی مومن و متعدد و مفید نه سربار جامعه موثر است. اسلام سعی و فعالیت تولیدی به منظور دستیابی به نیازمندیهای زندگی و فراهم کردن آسایش و رفاه خانواده را مقدس می شمارد امام صادق (ع) می فرمایند:

آنچه برای انسان مومن لازم است کسب کن. تلاش برای تولید و تامین زندگی سیره اولیاء دین بوده است داشتن مال باعث استقلال و استغنای روحی عزت و آبرومندی و کفاف و رفع نیازهای انسان است و هدف ثروت اندوزی محض نیست. پیامبر

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

(ص) میفرمایند: مال اندکی که نیاز زندگی را برطرف کند و کفایت زندگی باشد بهتر از ثروت انبوهی است که انسان را غافل کند و خوشا به حال مومنانی که مالی بدون معصیت (و شکستن حدود و شرایط الهی) به دست آوردند. اهمیت کسب روزی حلال بر کسی پوشیده نیست لذا زنان علاوه بر آگاهی کامل از روزیهای حلال باید مردان را تشویق به کسب روزی حلال نموده و خود نیز از کارهایی که باعث ایجاد فضاهایی در خانه برای کسب روزی از انواع راههای می شود بپرهیزند (نهج البلاغه).

پس اولین گام برای داشتن اقتصاد سالم و در نتیجه جامعه سالم و مومن درآمدهای حلال و پاک و پاکیزه طبق شریعت است. از دیگر عواملی که ممکن است در بودجه خانواده لحاظ شود شغل زنان است که ممکن است درآمد زایی داشته باشد. در صورتی که اسلام تامین معاش خانواده و فرزندان را بر عهده مادران قرار نداده اما زنان در طول تاریخ همواره به صورت مستقیم یا غیر مستقیم در تامین معاش خانواده همکاری داشته اند. اکنون با توجه به تنوع نیازها و افزایش هزینه های زندگی بخصوص در جوامع شهری کار زن و درآمد او را می طلبد. مجموع درآمد زن و مرد، حال این بودجه و درآمد خانواده باید با توجه به نیازهای افراد خانواده دسته بندی و طبقه بندی گردد.

بررسی نیازهای خانواده (مصرف)

انسان از روزی که به دنیا می آید به طور طبیعی با نیازهای بی شماری روبروست و اسلام که دین فطرت و حکمت است در پاسخ به این نیازها استفاده از نعمتهای الهی و بهره مندی از آنها را حلال و گاه واجب شمرده است. در عین حال افراد را به رعایت اعتدال و حفظ منافع افراد جامعه سفارش می کند. درانگیزه مصرف نعمتها از نظر اسلام می توان به تامین نیازهای زندگی و کامیابی از مواهب الهی اشاره کرد (تشکری، ۱۳۸۸).

اسلام دین اعتدال در مصرف

چون اسلام دین اعتدال است در مصرف نعمتها و مواهب الهی افراد را به میانه روی دعوت می کند. بی گمان زیاده روی و کوتاهی که از آن به افراط و تفریط یاد می شود از نظر عقلا هم مذموم است. ما در لگوی مصرف صحیح نیازمند اصلاح و تغییر ساختار الگو هستیم تا به حد اعتدال برسیم. پیمودن راه تکامل و دستیابی به هدف نهایی در گرو رعایت اعتدال در همه زمینه های زندگی است علی (ع) فرمود: میانه روی، کم را رشد می دهد غرر الحکم ص ۳۵۳ پیامبر (ص) فرمود: از اسراف در مال و خرج زندگی بپرهیزید و هرگز جانب اعتدال را رها نکنید (حرعاملی، ۱۴۰۹).

انسان قانع به حداقل اکتفا می کند و در دنیا و آخرت دارای مراتب عالی می شود.

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

علی (ع): گرامی ترین مردم کسی است که قناعت و پارسایی و دوری از حرص و طمع را پیشه خود سازد.

و لا تسرفوا انه لا یحب المرفین (انعام ۱۴) از نظر قرآن مصرف گرایی عامل نابسامانی است

امام رضا (ع) فرمود: اگر مردم حد میانه در خوراک را رعایت می کردند بدن هایشان پایدار می ماند.

فرضیه های تحقیق

فرضیه کلی:

مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مدیریت مصرف خانوار دارد.

فرضیه های جزئی:

مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در کاهش اسراف و تجمل گرایی خانوار دارد.

مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مصرف محصولات تولیدی داخل کشور دارد.

روش تحقیق

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش جمع آوری اطلاعات از نوع توصیفی_پیمایشی می باشد.

جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه کارکنان سازمانهای دولتی شهر مرند می باشند که تعداد آنها ۱۶۰ نفر، است. نمونه آماری بوسیله جدول مورگان ۱۱۴ نفر به روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی انتخاب شد. برای گردآوری اطلاعات از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است، روایی پرسشنامه ها توسط اساتید مورد تایید قرار گرفت و پایایی آنها نیز توسط آزمون آلفای کرونباخ به ترتیب، ۰/۸۳۶ محاسبه گردید که نشانگر پایایی خوب پرسشنامه ها می باشد.

یافته ها

فرضیه اول: مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مدیریت مصرف خانوار دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده نمودیم.

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها"

جدول ۱ آزمون رگرسیون		
ضریب تعیین	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
۰.۵۷۶	۰.۷۵۹	۰.۰۰۰

مطابق جدول ۱ ضریب همبستگی ۰.۷۵۹ بدست آمد که نشانگر همبستگی خوب و نسبتاً قوی می باشد و با توجه به سطح معنی داری که ۰.۰۰۰ بدست آمده و کمتر از ۰.۰۵ می باشد بنابراین مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مدیریت مصرف دارد، با توجه به ضریب تعیین محاسبه شده که ۰.۵۷۶ می باشد، بنابراین مدیریت اقتصاد خانوار ۵۷.۶ درصد در مدیریت مصرف تاثیر دارد.

فرضیه دوم: مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در کاهش اسراف و تجمل گرایی خانوار دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده نمودیم.

جدول ۲ آزمون رگرسیون		
ضریب تعیین	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
۰.۴۰۱	۰.۶۳۴	۰.۰۰۰

مطابق جدول ۲ ضریب همبستگی ۰.۶۳۴ بدست آمد که نشانگر همبستگی خوب و نسبتاً قوی می باشد و با توجه به سطح معنی داری که ۰.۰۰۰ بدست آمده و کمتر از ۰.۰۵ می باشد مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در کاهش اسراف و تجمل گرایی خانوار دارد، با توجه به ضریب تعیین محاسبه شده که ۰.۴۰۱ می باشد، بنابراین مدیریت اقتصاد خانوار ۴۰.۱ درصد موجب کاهش اسراف و تجمل گرایی می گردد.

فرضیه سوم: مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مصرف محصولات تولیدی داخل کشور دارد.

برای بررسی این فرضیه از آزمون رگرسیون استفاده نمودیم.

جدول ۳ آزمون رگرسیون		
ضریب تعیین	ضریب همبستگی	سطح معنی داری
۰.۲۲۶	۰.۴۷۶	۰.۰۰۰

مطابق جدول ۳ ضریب همبستگی ۰.۴۷۶ بدست آمد که نشانگر همبستگی خوبی می باشد و با توجه به سطح معنی داری که ۰.۰۰۰ بدست آمده و کمتر از ۰.۰۵ می باشد، بنابراین مدیریت اقتصاد خانوار نقش موثر در مصرف محصولات تولیدی داخل کشور دارد، با توجه به ضریب تعیین محاسبه شده که ۰.۲۲۶ می باشد، بنابراین مدیریت اقتصاد خانوار ۲۲.۶ درصد در مصرف کالاهای داخلی تاثیر دارد.

نتیجه گیری

نتایج بدست آمده با استفاده از آزمون رگرسیون حاکی از آن بود که اقتصاد خانواد نقش موثر در مدیریت مصرف دارد. و همچنین مدیریت اقتصاد خانوار نقش م. ثر بر کاهش اسراف و تجمل گرایی دارد و مدیریت اقتصاد خانواده موجب افزایش مصرف تولیدات داخلی می گردد.

با الگو گرفتن خانواده ها از «الگوی مصرف اسلامی»، الگوی مصرف خانواد اصلاح می شود. اهمیت وجود الگوی مصرف صحیح از آنجایی اهمیت دارد که از نظر علمی، اولین و مهم ترین قدم برای اصلاح نظام اقتصادی، اصلاح الگوی مصرف است؛ زیرا غایت تولید کالا و خدمات در یک کشور مصرف آنهاست. از این رو، حاکمیت مصرف کننده بر اقتصاد یک امر عقلایی است. بنابراین اصلاح الگوی مصرف جامعه آغازی برای اصلاح تولید و به طور کلی، اصلاح نظام اقتصادی است.

اما در کوتاه مدت می توان دو مورد جهت مدیریت مصرف ارائه نمود؛ یکی از علل اصلی مصرف نامتعادل خانوار، فقدان مکانیسمی برای جذب سرمایه های خرد آنهاست. دهک های متوسط جامعه معمولاً سرمایه های خردی در دست دارند که به واسطه ی عدم جذب در بازارهای مالی، معمولاً در نهایت به مسافرت های پی در پی و پُرهزینه، تعویض های مکرر لوازم خانگی و... ختم می شود. بنابراین اولین راهبرد کوتاه مدت در زمینه ی مدیریت مصرف، ایجاد مکانیسم جذب سرمایه های خرد توسط بازار (به ویژه بازارهای مالی) است. راهبرد دیگر را می توان در جهت دهی به مدگرایی در بین جوانان دانست، زیرا مسئله ی پیروی از مد در عصر کنونی، اگر قابل مهار نباشد، بی شک قابل هدایت است. اگر تولید کنندگان داخل بتوانند با برندسازی، افزایش تنوع و کیفیت محصول و... وارد بازار مد شوند، نه تنها با استقبال خانوارها، به رشد درآمد ملی کمک می کنند، بلکه وابستگی کنونی به واردات کالاهای مصرفی کاهش خواهد یافت.

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "حالشها، واقعیتها، راهکارها"

دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

منابع

- امین رشتی، ناریس، (۱۳۷۹)، زنان و نقش آنان در مدیریت مصرف، مجموعه مقالات همایش زنان و صرفه جوئی، تهران، مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، ۴۸-۱۲۳.
- تشکری، پروین. (۱۳۹۰)، تنظیم بودجه ی خانواده: روش های برنامه ریزی و مدیریت اقتصادی خانواده. انتشارات قدس رضوی، ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۹۴-۳۹-۷.
- حایری، سید کاظم، یوسفی، احمد علی. (۱۳۸۰)، اقتصاد اسلامی و روش کشف آن از دیدگاه شهید صدر (ره) فصلنامه اقتصاد اسلامی، ش ۱.
- حسینی، سیدرضا، (۱۳۷۹). الگوی تخصیص درآمد و رفتار مصرف کننده مسلمان، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، چ اول، ۷۹.
- مجله ارمنان، خرداد ۱۳۸۸.
- حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹). وسائل الشیعه، قم، موسسه آل البیت.
- رنجکش، محمد جواد و دیگران (۱۳۹۰). "بازخوانی عملیاتی از تحریم های جمهوری اسلامی ایران"، سایت www.sis.eg.com
- ساعدی بنابف بهزاد. (۱۳۷۹) تحریم های اقتصادی در حقوق بین الملل. پایان نامه کارشناسی ارشد رسته حقوق بین الملل. تهران. دانشگاه شهید بهشتی.
- عسگری، علی، (۱۳۹۱)، هیجده راهکار در اقتصاد مقاومتی.
- مجبی، صابر، اکبر زاده، رجب و همکاران (۱۳۹۱) سبک زندگی در اقتصاد مقاومتی " آسیب شناسی و ارائه الگوی مناسب " بوشهر.
- موزنی، عبدالرسول، (۱۳۹۱) نقش زن در اقتصاد، سایت امام مبین، آدرس ۳/۴/ ۲۶ : www.emamemobin.com

همایش ملی اقتصاد مقاومتی "چالشها، واقعیتها، راهکارها" دانشگاه رازی ۱۵ و ۱۶ اردیبهشت ۱۳۹۴

مؤسسه‌ی تحقیقاتی تدبیر اقتصاد؛ جایگاه شرکت‌های چندملیتی در فرآیند جهانی شدن و تأثیر آن‌ها بر امنیت ملی و اقتصادی جمهوری اسلامی ایران، تهران، مؤسسه‌ی تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۸۲، صص ۹۴ و ۹۵.

میرمعزی، سید حسین (۱۳۸۸) اصلاح الگوی مصرف، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه‌ی اسلامی.

نهج البلاغه